

Podmienky súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie v prípade výstavby a rekonštrukcie predškolských zariadení

1. Výstavba/rekonštrukcia predškolského zariadenia mimo separovaných a/alebo segregovaných osídlení/komunití¹

1.1. Pri realizácii projektu sa musia prioritne realizovať aktivity smerujúce k desegregácii, degetoizácii a destigmatizácii, a to prostredníctvom splnenia nasledovných podmienok:

- a) Nerealizovať projekt v prostredí separovaných a/alebo segregovaných rómskych osídlení/komunití.
- b) Zabezpečiť deťom z MRK prístup k predškolskému zariadeniu tak, aby nedochádzalo k prehľbovaniu segregácie. V procese predškolského vzdelávania prijať opatrenia pre zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania.²
- c) Doplniť projekt o ďalšie aktivity napĺňajúce princípy desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie prispievajúce k desegregácii, ako napr. zabezpečenie dostupnosti predškolského zariadenia pre deti z MRK formou doprovodu, poskytnutia školských autobusov, výstavbou cestnej infraštruktúry, organizovaním senzibilizačných alebo osvetových aktivít.

1.2. Žiadateľ je povinný v ŽoNFP (časť 7 formulára ŽoNFP) popísať:

- a) či sa výstavba predškolského zariadenia realizuje mimo separovaného a/alebo segregovaného rómskeho osídlenia/komunity;
- b) či a ako bude zabezpečená dostupnosť k vybudovanému/zrekonštruovanému predškolskému zariadeniu pre deti z MRK;
- c) či a aké opatrenia v rámci predškolského vzdelávania budú prijaté pre zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania²;

¹ Zdroj: **Životné stratégie obyvateľov rómskych osídlení**, Zborník vedeckých štúdií, Projekt VEGA 1/0596/10, Nitra 2011, Autori: Jurina Rusnáková, Alena Rochovská, Vladimír Klein, Lenka Jalilah Hrušková, Mária Hamráčková, Marianna Šramková, Peter Pollák, dostupné na:

http://prohuman.sk/files/Zivotne_strategie_obyvateľov_romskych_osídlení.pdf

Separované rómske osídlenia/komunity - Koncentrácie v obci alebo na jej okraji rozlišujeme:

(1) v obci koncentrované - Integrované/koncentrované (osídlenia, v ktorých žije viac ako 80% Rómov a tvoria aspoň 3 obydlia);

(2) na okraji (zoskupenie domov, obývané rómskou populáciou, tvorí hranicu zastavanej časti obce).

Segregované rómske osídlenia/komunity - Mimo obce/mesta alebo oddelené bariérou: Mimo obce/mesta alebo oddelené umelou alebo prírodnou bariérou (napr. lesom, cestou, železnicou, atď.), medzi osídlením, ktoré je mimo obce/mesta a obcou/mestom nie je súvislá zástavba. Rovnako sem patria segregované rómske komunity bez vodovodu, kde je podiel nelegálnych obydli viac ako 20%.

(Ďalšie informácie sú dostupné v **Atlase Rómskych komunit na Slovensku 2013**, UNDP)

<http://europeandcis.undp.org/ourwork/roma/>

² K **inkluzívnemu vzdelávaniu** viď stranu č. 3- Informácia o inkluzívnom vzdelávaní.

- d) či a ako bude zabezpečená dostupnosť k vybudovanému/zrekonštruovanému predškolskému zariadeniu pre deti z MRK;
- e) akými ďalšími aktivitami bude výstavba/ rekonštrukcia predškolského zariadenia doplnená, aby projekt prispel k desegregácii.

2. Výstavba/ rekonštrukcia predškolského zariadenia v separovaných a/alebo segregovaných osídleniach/komunitách

2.1. V prípade, ak z objektívnych príčin nie je možné vyhnúť sa priestorovej segregácii (t.j. nie je možné splniť podmienku 1.1. a), projekt musí byť doplnený o nesegregačné opatrenia, pričom realizácia projektu z dlhodobého hľadiska prispeje k desegregácii. V tomto prípade projekt musí spĺňať nasledovné podmienky:

- a) Uviesť objektívne dôvody výstavby/rekonštrukcie predškolského zariadenia v segregovaných a/alebo separovaných rómskych osídleniach/komunitách.
- b) Zabezpečiť deťom z MRK prístup k predškolskému zariadeniu tak, aby nedochádzalo k prehľbovaniu segregácie. Prijat' v procese predškolského vzdelávania opatrenia pre zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania.²
- c) Doplniť projekt o ďalšie aktivity naplňajúce princípy desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie prispievajúce k desegregácii, ako napr. zabezpečenie dostupnosti predškolského zariadenia pre deti z MRK formou doprovodu, poskytnutia školských autobusov, výstavbou cestnej infraštruktúry, organizovaním senzibilizačných alebo osvetových aktivít.

2.2. Žiadateľ je povinný v ŽoNFP (časť 7 formulára ŽoNFP) popísať:

- a) objektívne dôvody výstavby/rekonštrukcie predškolského zariadenia v separovaných a/alebo segregovaných rómskych osídleniach/komunitách;
- b) či a aké opatrenia v rámci predškolského vzdelávania budú prijaté pre zabezpečenie inkluzívneho vzdelávania;
- c) akými ďalšími aktivitami, resp. nesegregačnými opatreniami bude realizácia projektu doplnená, aby projekt prispel k desegregácii.

Pre splnenie podmienky súladu projektu s princípmi desegregácie, degetoizácie a destigmatizácie musí ŽoNFP spĺňať podmienky uvedené v bode 1.2. alebo 2.2.

INFORMÁCIA O INKLUZÍVNO M VZDELÁVANÍ

Kľúčovú úlohu pri postupnom zlepšovaní životnej úrovne má zvyšovanie vzdelanostnej úrovne. Vzdelanie znamená vyššiu možnosť pracovného uplatnenia, následne dôstojnejšie životné podmienky a vyšší životný štandard. Vzdelanie znamená tiež vyššiu hodnotu človeka, uznanie a úctu ostatných členov spoločnosti.

Akákoľvek forma diskriminácie, vrátane segregácie, je zakázaná Ústavou SR, antidiskriminačným zákonom a zákonom č. 245/2008 Z. z. o výchove a vzdelávaní (školský zákon) a o zmene a doplnení niektorých zákonov (ďalej len „školský zákon“) v znení neskorších predpisov.

Výchova a vzdelávanie sa riadi školským zákonom, ktorý upravuje princípy, ciele, podmienky, rozsah, obsah, formy a organizáciu výchovy a vzdelávania v školách a v školských zariadeniach.

Výchova a vzdelávanie v zmysle školského zákona je založená na princípoch³:

- rovnoprávnosti prístupu k výchove a vzdelávaniu so zohľadnením výchovno-vzdelávacích potrieb jednotlivca a jeho spoluzodpovednosti za svoje vzdelávanie,
- zákazu všetkých foriem diskriminácie a obzvlášť segregácie,
- slobodnej voľby vzdelávania s prihliadnutím na očakávania a predpoklady detí a žiakov v súlade s možnosťami výchovno-vzdelávacej sústavy,
- prípravy na zodpovedný život v slobodnej spoločnosti v duchu porozumenia a znášanlivosti, rovnosti muža a ženy, priateľstva medzi národmi, národnostnými a etnickými skupinami a náboženskej tolerancie,
- posilnenia výchovnej stránky výchovno-vzdelávacieho procesu prostredníctvom všetkých vyučovacích predmetov, ale aj špecifickými výchovnými zamestnaniami zameranými na rozvoj citov a emócií, motivácie a záujmov, socializácie a komunikácie, na sebakontrolu a sebariadenie, na mravné hodnoty a tvorivosť,
- vyváženého rozvoja všetkých stránok osobnosti dieťaťa a žiaka v školskom vzdelávaní.

Dieťa alebo žiak má v zmysle školského zákona právo na⁴:

- rovnoprávny prístup ku vzdelávaniu,
- individuálny prístup rešpektujúci jeho schopnosti a možnosti, nadanie a zdravotný stav v rozsahu ustanovenom školským zákonom,
- úctu k jeho vierovyznaniu, svetonázoru, národnostnej a etnickej príslušnosti,
- poskytovanie poradenstva a služieb spojených s výchovou a vzdelávaním,
- organizáciu výchovy a vzdelávania primeranú jeho veku, schopnostiam, záujmom, zdravotnému stavu a v súlade so zásadami psychohygieny.

³ princípy výchovy a vzdelávania sú uvedené v §3 školského zákona

⁴ Práva dieťaťa a žiaka sú uvedené v §144 školského zákona

Dieťa so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami alebo žiak so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami⁵ má právo na výchovu a vzdelávanie s využitím špecifických foriem a metód, ktoré zodpovedajú jeho potrebám, a na vytvorenie nevyhnutných podmienok, ktoré túto výchovu a vzdelávanie umožňujú vrátane špeciálnych učebníc a špeciálnych didaktických a kompenzačných pomôcok.

Požiadavky na úpravu podmienok, obsahu, foriem, metód a prístupov vo výchove a vzdelávaní pre dieťa alebo žiaka, ktoré vyplývajú z jeho zdravotného znevýhodnenia alebo nadania alebo jeho vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí, uplatnenie ktorých je nevyhnutné na rozvoj schopností alebo osobnosti dieťaťa alebo žiaka a dosiahnutie primeraného stupňa vzdelania a primeraného začlenenia do spoločnosti, je v zmysle školského zákona potrebné zabezpečiť a uplatňovať pre všetky deti a žiakov so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami vrátane detí a žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia.

Pre zabezpečenie výchovy a vzdelávania žiakov zo sociálne znevýhodneného prostredia vytvárajú školy v dikkii školského zákona tieto individuálne podmienky:⁶

- a) úprava organizácie výchovy a vzdelávania (možnosť realizácie CVS),
- b) úprava prostredia, v ktorom sa výchova a vzdelávanie uskutočňuje,
- c) uplatnenie špecifických metód a foriem výchovy a vzdelávania.

Dieťa alebo žiak, ktorého špeciálne výchovno-vzdelávacie potreby vyplývajú výlučne z jeho vývinu v sociálne znevýhodnenom prostredí, nemôže byť prijatý do špeciálnej školy alebo do špeciálnej triedy materskej školy, špeciálnej triedy základnej školy alebo do špeciálnej triedy strednej školy. Deti zo sociálne znevýhodneného prostredia alebo žiaci zo sociálne znevýhodneného prostredia sa zaraďujú do triedy materskej školy, triedy základnej školy alebo do triedy strednej školy spolu s ostatnými deťmi alebo žiakmi. To neplatí, ak ide o zaradenie žiaka zo sociálne znevýhodneného prostredia, ktorý je zaradený:

- a) do nultého ročníka základnej školy s informovaným súhlasom zákonného zástupcu alebo
- b) do špecializovanej triedy podľa § 29 ods. 11. školského zákona.⁷

Inkluzívne vzdelávanie

UNESCO definuje inkluzívne vzdelávanie ako proces reagujúci na rôznorodosť potrieb všetkých detí a žiakov a to prostredníctvom zvýšenia ich účasti na vzdelávaní. Ide o právo každého jednotlivca na prístup ku vzdelaniu čo najvyššieho stupňa a kvality, založenom na morálnych hodnotách, pri ktorom škola rešpektuje individuálne osobitosti človeka a osobitosti pramienice z jeho príslušnosti k určitej skupine.

Inkluzívne vzdelávanie predstavuje spôsob edukácie v bežných školách, ktorého podstatou je právo každého dieťaťa na kvalitné vzdelanie, s kladením dôrazu na búranie bariér v školstve, ktoré znemožňujú rovnocenný prístup ku vzdelávaniu.

Inklúzia vyžaduje viac než len fyzickú prítomnosť dieťaťa a zahŕňa nutnosť transformovať školy, ich učebné osnovy, spôsoby hodnotenia, pedagogické metódy a podporné programy tak, aby boli všetci žiaci a žiačky ich plnohodnotnými členmi. Cieľom je, aby celý vzdelávací systém vytváral také prostredie, kde majú študenti v rámci inkluzívneho prístupu splnené ich individuálne potreby, teda v jednej triede aj individuálny prístup.

⁵ §144 ods. 2 a 3 školského zákona

⁶ §107 ods.1 školského zákona

⁷ §107 ods. 2 a 3 školského zákona

Inklúzia vo vzdelávaní je založená na týchto predpokladoch a procesoch:

- Všetci žiaci a pracovníci školy sú rovnako dôležití.
- Zvyšovanie miery zapojenia žiakov (znižovanie miery vyčlenenia) do školskej kultúry, vzdelávacieho procesu a komunity.
- Zmena školskej kultúry, politiky a praxe tak, aby bola zohľadnená rôznorodosť žiakov.
- Odstraňovanie prekážok v učení a zapojenie všetkých žiakov, teda nie len tých, ktorí sú označení ako žiaci so špeciálnymi výchovno-vzdelávacími potrebami.
- Využívanie skúseností z konkrétnych prípadov prekonávania prekážok v prístupe a zapojení tak, aby z nich mohli čerpať aj ostatní žiaci.
- Vnímanie rozdielov medzi žiakmi ako inšpirácia pre podporu učenia a nie ako problém, ktorý je potrebné riešiť.
- Uznávanie práva žiakov na vzdelávanie v mieste kde žijú.
- Skvalitňovanie škôl pre potreby žiakov a aj učiteľov.
- Vyzdvihovanie úlohy škôl pri budovaní spoločenstva a rozvoji hodnôt nie len pri zvyšovaní výkonov žiakov.
- Podpora vzájomne prospešných vzťahov medzi školami a okolitou komunitou.

Príklady inkluzívnych opatrení vo výchove a vzdelávaní:

- využívanie asistenta učiteľa;
- využívanie odborných zamestnancov podľa potrieb detí a žiakov (školský psychológ, špeciálny pedagóg, liečebný pedagóg, logopéd atď.);
- využívanie celodenného výchovného systému;
- využitie rómskeho jazyka v školskom prostredí;
- multikultúrna výchova;
- individuálna integrácia;
- opatrenia na zlepšenie dochádzky, správania a vzdelávacích výsledkov;
- poradenská a osvetová činnosť pedagogických zamestnancov škôl pre zákonných zástupcov detí a žiakov a pod.

Relevantné pokyny, odporúčania, usmernenia pre školy a školské zariadenia k výchovno-vzdelávaciemu procesu v školách a školských zariadeniach zaradených do siete škôl a školských zariadení v zmysle Pedagogicko-organizačných pokynov na školský rok 2015/2016⁸:

- V školách a školských zariadeniach dôsledne uplatňovať zákaz všetkých foriem diskriminácie a segregácie.
- Eliminovať nežiaduce javy, akými sú priestorové, organizačné, fyzické a symbolické vylúčenie alebo oddelenie rómskych detí a žiakov v dôsledku ich etnickej príslušnosti (často v kombinácii so sociálnym znevýhodnením) od ostatných detí a žiakov.
- Riešiť problémy detí a žiakov pochádzajúcich z marginalizovaných skupín, ktoré komplikujú proces ich prijímania do bežných škôl a školských zariadení, zaraďovania do bežných tried a výchovno-vzdelávací proces.
- Vytvárať vhodné podmienky na ich vzdelávanie v školách a triedach spolu s majoritnou populáciou. Vytvárať vhodné podmienky na ich vzdelávanie v školách a triedach spolu s majoritnou populáciou. Realizovať inkluzívne vzdelávanie detí a žiakov vo všetkých materských, základných a stredných školách, t. j. verejných, súkromných a cirkevných s využitím špecifických metód výučby. Podrobnosti - Úradný vestník Európskej únie 24. 12. 2013 Odporúčanie Rady z 09. 12. 2013 o účinných opatreniach na integráciu Rómov v členských štátoch.
- Zabezpečovať a plniť úlohy vyplývajúce zo Stratégie SR pre integráciu Rómov do roku 2020, najmä:
  - aktívne podporovať účasť detí zo SZP na predprimárnom vzdelávaní vo veku 4 až 6 rokov,
  - podporovať materské školy pri zavádzaní programov orientovaných na zlepšenie spolupráce s rodičmi rómskych detí a pri zapájaní asistentov učiteľa v materských školách,
  - dôsledne dodržiavať postupy prijímania žiakov do špeciálnych základných škôl,
  - zabezpečovať vykonávanie psychologickéj diagnostiky detí pred ich nástupom na povinnú školskú dochádzku výlučne v centre pedagogicko-psychologického poradenstva a prevencie,
  - podporovať používanie rómskeho jazyka v predprimárnom a primárnom vzdelávaní a pri zápise na základnú a strednú školu zisťovať záujem rómskych rodičov o výučbu rómskeho jazyka.
- V súvislosti so začlenením rómskeho jazyka a literatúry a rómskych reálií do školských vzdelávacích programov (ďalej len „ŠkVP“) využiť ako pomôcku materiály pre jednotlivé stupne vzdelávania zverejnené na www.statpedu.sk.
- Pri obsadzovaní miest pedagogických asistentov v školách s vysokým počtom detí a žiakov z marginalizovaných komunít prihliadať aj na ovládanie rómskeho jazyka.

⁸ Úplné znenie dokumentu „Pedagogicko-organizačné pokyny na školský rok 2015/2016“ je dostupné na linku: <http://www.minedu.sk/data/att/8352.pdf>

- V školách, ktoré vzdelávajú deti a žiakov zo SZP, v spolupráci so zriaďovateľmi, príslušnými úradmi práce sociálnych vecí a rodiny a komunitnými centrami prijímať opatrenia na zlepšenie dochádzky, správania a vzdelávacích výsledkov a pri výchove a vzdelávaní týchto detí a žiakov vytvárať vhodné individuálne podmienky.
- Zintenzívniť poradenskú a osvetovú činnosť pedagogických zamestnancov škôl pre zákonných zástupcov detí a žiakov zo SZP.